

Naturgitte vilkår for Osломark-områdene

J. Låg.

Norges landbrukshøgskole, ÅS-NLH

Med rette blir det framhevet at det er store fordeler for Oslo-befolkningen å ha vidstrakte utmarkområder i nærheten av byen. «Grønne lunger» og andre uttrykk som er meint sterkt rosende, blir ofte brukt. Nordmarka og andre tilgrensende områder som sammen utgjør Osломarka, dekker store arealer. Nøyaktige tall kan ikke oppgis, men størrelsesordenen 0,8 millioner dekar kan antydes. Av dette utgjør Nordmarka vel halvparten, og resten dekkes av Vestmarka, Krokskogen og Østmarka.

Mens mange snakker og skriver om den store verdien Osломarka representerer for befolkningen, resonnerer færre over naturvilkårene som har hatt betydning for at marka er lite bebygd.

Gjennom årtusener har det for store deler av Norge vært god sammenheng mellom geografisk fordeling av befolkningen og utbredelse av jordbruksareal. Folk har gjennom lang tid busatt seg der det har vært muligheter for matproduksjon. Veger og andre kommunikasjonsmidler ble best utbygd der det budde mest folk. Med stigende industrialisering og urbanisering fulgte sterk utvidelse av byggearealene der samferdselsnettet på forhånd var godt utbygd.

Oslo har i sterk grad vokst ut over tidligere kulturjordarealer. Det er f.eks. lett å oppdage at mange navn på bydeler er gamle gårdsnavn. Lignende forhold finner vi for tettbebyggelser både mot Drammen, langs Østfold-banen og mot Romerike. (I en artikkel i «Jord og Myr» 1977, s. 113—137, har jeg redegjort nærmere for endel spørsmål i forbindelse med utvidelser av Oslo.)

Men dyrkingsmulighetene har vært relativt små i Norge. Mindre enn 3%

av landarealet er jordbruksareal. Osломarka hører til de store områdene som ikke har hatt nevneverdige muligheter for jorddyrking. Årsaker til dette er først og fremst at det er for lite jord over berggrunnen, og at det jordmaterialet som finnes har for stort innhold av steiner og blokker. De store mengdene av slikt grovt materiale har sammenheng med harde bergarter og kort transportavstand for morenejord.

Noen små arealer med spesielle jordbunnsforhold har gitt grunnlag for oppdyrking. Spredte flekker med steinfrie vannsedimenter er blitt kultivert. Berggrunn av kambrosilur har enkelte steder gitt dyrkingsmuligheter. Det vesle nedlagte gårdsbruket Elgstøa i Nordmarka ligger på en særegen kvartærgeologisk avleiring. Til forskjell fra det ordinære grovkornete morenedekket er det her en eldre avsetning av moreneleire. (I «Jord og Myr» 1980, s. 3 er gjengitt et fotografi av stein- og blokkrik morenejord av en Oslofelt-bergart, og på s. 5 finnes et bilde av Elgstøa.)

Nesten halvparten av Norges landareal ligger over skoggrensa. I store deler av landet umuliggjør klimaforholdene jordbruksdrift. Men i Osломarka er det ikke klimatiske hindringer for jorddyrking. Det samme gjelder andre populære utmarksområder som Drammens nordmark og det meste av Vassfar-traktene.

Endel av Osломarka har veksterlig skog, men her finnes også store arealer med impediment (uproduktiv mark) og skog av dårlig bonitet. Et sparsomt jorddekke nedsetter selvfølgelig også skogproduksjonsmulighetene.

I forbindelse med Landsskognakseringens registreringer er det bl.a. skaffet et stort tallmateriale for jorddybde og for produksjon under bestemte jord-

Fig. 1. Kart som viser by- og tettstedsbebyggelse i Oslo-området.
 (Etter Aschehous konversasjonsleksikon 1971.)

bunnsforhold i Norge. (Se f.eks. oversikter i boka J. Låg: «Berggrunn, jord og jordsmonn», Landbruksforlaget, Oslo 1979. Her finnes det også tall for arealfordeling.) Skog av dårligste bonitet og impediment under skoggrensa utgjør meget store vidder sammenlignet med våre beskjedne jordbruksarealer.

Mange vil kanskje tenke seg at eieomsforholdene har hatt stor betydning for arealdisponering i Oslomarka. Selvfølgelig har grunneierne hatt sterk innvirkning på bruken av arealene i den seinere tid. Men hvis det hadde vært dyrkingsmuligheter, ville slike områder ha vært ryddet og kultivert for lang tid tilbake. Jordbruk har meget lange tradisjoner i disse distriktene. Jordbunnsforholdene har umuliggjort oppdyrking og dermed busetning i gammel tid.

Det burde være rimelig å vente at

de som er tillagt myndighet til å gripe inn i arealdisponering, setter seg inn i de naturbestemte vilkårene for planteproduksjon.

Sammendrag.

Oslomarka har fra gammelt blitt liggende uten nevneverdig bebyggelse fordi det ikke har vært vilkår for jordbruk. Bare på enkelte steder med helt spesielle jordbunnsforhold har det vært dyrkingsmuligheter.

SUMMARY

Notes on soils and climate in Oslomarka.

During a long time Oslomarka has been scarcely populated owing to nearly no possibility of agriculture. Only at places with very special soil conditions small areas have been cultivated.